

חיינו הכפול ליום של יוסף באו

האחיות באו לא ידעו מדוע זרים מודים לאביהן ברחוב, או מוסרים לו דרישות שלום • רק אחרי שנים של שתיקה גילו שהיה קליגרף במחנה ריכוז והציל מאות יהודים בזכות סרטיפיקטים מזויפים • אחרי מותו נודע להן שעבד עבור המוסד • כעת הן מספרות את סיפורו המלא לראשונה

מיכל שפירא // איור: יוסף באו ז"ל

הזמרת נועה תשבי ובתו של פעיל כמוסר לע" ליהיה ב' חנון ברוכביץ' (לימים יצור), ידעה כבר מימי ילדותה שאביה ניצל בזכות באו. "אבא שלי היה מהפעילים הראשונים של עלייה ב", הוא מספרת, "ומימי ילדותי הוא נהג לספר לי על אדם שעשה את זיופי המסמכים הטובים ביותר, שהבריחו לו לגטאות חומרים, והוא היה מברית את המסמכים הרוצים. זה היה מסוכן מאוד, ואני זוכרת שאבא שלי התפעל מאוד ממנו".

ציליה והרסה, המזכירות יותר כ"אחיות באו", הצמד הגמיוקלי השמח שהופיע ב"דק בישראל" עם "כי הפי נאו", גדלו עם תסכול גדול. בעוד שרבים הכירו תודה לאביהם, בפומבי ובאופן אישי, מבחינתן היה מרובי בתעלומה. "אבא לא דיבר על זה אף פעם", מציינת ציליה. "הוא ויזף אשדות עלייה לישראל למאות יהודים. הוא גם היה יכול לזייף לעצמו ולברות משם, אבל בחר להישאר ולהציל אנשים. פעם אודת שאל אותו עיתונאי למה הוא לא זייף לעצמו תעודות כדי לברוח מהגטו, אז אבא הסתכל עליו ככה, לא מבין את פשר השאלה, וענה לו 'כי אז לא היית מכיר את אשתי'. כוה הוא היה: בכל דבר הוא אהב למצוא את הצד החיובי".

חתונה בגטו

באו נולד בשנת 1920 בקרקוב שבפולין. בשנת 1938 הוא החל את לימודיו באמנות פל-

”

"פעם אחת שאל את אבא עיתונאי למה הוא לא זייף לעצמו תעודות כדי לברוח מהגטו. אבא הסתכל עליו, ראו שהוא לא מבין את כשר השאלה, וענה לו ברצינות: 'כי אז לא הייתי מכיר את אשתי'"

וסף באו, ידעו בנותיו תמיד, היה איש רב פעלים. צייר, מאייר, גרפיקאי, קריקטוריסט, פילר סוף של המילה העברית ומחלר צי האנימטורים בישראל. חיו ופעלו היו סקר פים לכל, אך אפילו משפחתו לא ידעה את הסוד שהוא נשא עמו מימי מלחמת העולם השנייה. רק לאחר מותו בשנת 2002 החלו שתי בנותיו, הרסה וציליה, לחקור את הקורות אותו וגילו שכאן מניצולי רשימת שינדרר, הציל בעצמו מאות בני אדם בזמן השואה, כשזייף תעודות ומסמכים ליהודים בגטאות ובמחנות הריכוז. בהמשך גילו שאביהן המשיך לחיות חיים כפולים, כאשר עבד בשביל המוסד לאחר שעלה לארץ. "אני זוכרת שכשהייתי ילדה קטנה נישג אליי אדם זר בר מב, ואמר לי 'בזכות אבא שלך אני בחיים והלד', מספרת הרסה בנו הבכורה. "לא הבנתי על מה הוא מדבר. חזרתי הביתה, ילדה קטנה ומבולבבת, ושאלתי את אבא שלי מה זאת אומרת. אבא צעק עליי 'שקט! ראיתי שהוא מתעצבן ומאז לא דיברנו על זה יותר. אחר כך הבנתי שהוא זייף תעודות לאתנו אדם. אחרי מותו הניעו הרבה אנשים שמעולם לא פגשתי, וסיפרו שאבא זייף להם מסמכים כדי שיוכלו לברוח. הוא הציל ככה הרבה אנשים".

ובעוד שמפני משפחתו הסתיר את הקורות אותו בתקופה הזיא, מי שהי בגטאות לא יכול לשכוח את האיש. יעד ארצו, אמה של השקנתית

צילום: אילי וסד

צילן את הסודות האחריות באו

בחברות כסית באו ורעיתו

אייר גם בנו. באו בצעירותו

וכך הוא הציל המון אנשים, אומרת צלילה. "חברים שלו מספרים שהוא החזיק אותם בחיים. הוא היה בן אדם ללא גבולות".

קריירה בשירות המוסד

בשנת 1950 עלו בני הווג באו לישראל והשיקו תפקיד בתל אביב. למחיתו עבר באו בשלושה עיתונים כמעצב, כגרפיקאי וכקריקטוריסט. במקביל פתח סטודיו לגרפיקה ברחוב ברידצ'י בסעי 9, שבו נמצא כיום המוזיאון הקטן הנקרא על שמו, והשתלב בענפי הקולנוע כמאייר של כתוביות ואנימציה. בין היתר לקח חלק בסרטונים "קובלן", "שמנה בעקבות אהרן", "אחלה שבת", "עמוד האש" ועוד. דמויות כמו אורי זוהר, דן אבוני ושאר הבורות כסית, אנשי הברבורה של תל אביב בשנות ה-60 וה-70, היו ארוזים קבועים בביתו. הוא אף אייר הפיק בעצמו את הסרטים המצויירים הראשונים בישראל. מכיוון שלא היה לו כסף לרכוש מכונית אנימציה משוכללת, דרכיב באו בעצמו מכונית שבה צילם את סרטוני הראשונים.

באו הסתתר מאחורי הדמויות המצוירות בסרטים, ולא ביקש להגיע לקרמת הבמה, אבל אפילו בני משפחתו לא ידעו עד כמה בהרבה הסתתר על הגלוי. לאחר מותו הוצגה בכנסת תערוכת ציורים לזכרו בנושא השפה העברית. או ניגשו אחר האנשים בקהל אל בנותיו והפילו עליהן פצצה. "אביכן היה הגרפיקאי הראשי של המוסד", אמר להן, "הוא הכין את המסמכים המיופים הכי טובים".

במוסד לא הכנישו, ובמרכז למורשת המורדיעין בגלילות נפתחה בשנה שעברה תערוכה של "כשהייתי קטנה", בנוכרת הרסה, "הודיעו פתאום בחרשות על התפיסה של המוסד גל אלי כהן בסוריה. אבא נעשה חיזור ולא יריבר. שאלתי אותו 'אבא, מה קרה לך? אתה כולך רועה כאלו הכרת אותי'. יום שלם הוא לא תפקד. רק לפני כמה שנים אבא סיפרה לנו שאבא בעצם זיין מסמכים בשירות המרינה". ואילו צלילה מוסיפה: "אפשר לומר שאבא היה אמן מיוסר בגלל חייו הכפולים. מצד אחד הוא היה אמן בני פשו, אבל מהצד האחר השתמש בכישרון האמנותי שלו כדי לשרת במוסד, והוא לא יכול היה להתפרסם ואף אחד לא הכיר אותו. זה קונפליקט גדול. למרות זאת אני חושבת שאילו שאלו אותו אם היה משנה משהו בחייו אילו יכול היה, הוא היה עונה בשלילה".

סטיט מאוניברסיטה המקומית, אולם מלחמת העולם קטעה את הכשרתו. עם זאת, חרשים ספרים לפני כן הוא הספיק להשלים קורס בקי ליגרפיה, ובו למד את מלאכת כתיבת האותיות הגותיות. רוב התלמידים ככיתתו העדיפו לבי לת עם החברים על פני שקירה על לימודיהם, אבל באו התאהב באותיות המצוירות. כעבור תקופה קצרה התברר לו שזה מה שהציל את חייו. לאחר שהיה בגטו קרקוב הוא הועבר למחנה הריכוז פלאשוב.

מפקד המחנה, אמן גט, חיפש בקרחתנות מיי שהו מבין האסירים שיוכל לכתוב באותיות גרות מסמכים וכרזות. היהודים במחנה שהיכו רו את באו כגרפיקאי עוד מגטו קרקוב, המליצו עליו, וכך הוא עשה את דרכו למשרד מפקד המנה. "אבא פחד מאמן גט פחד אימים", מספרת הדסה, "עד כדי כך שהחברים ראו שבכל פעם שאמן נמצא לידו, כל הדם יוצא לו מהגוף. הוא היה מחוייר הופך ללבן".

למרות התורה שעורר בו גט, בנותיו מספרות שהוא תב לו את הזיכרות עם רעייתו, רבקה רל. "יום אחד אמן גט ביקש ממנו לשרטט מפה של גטו פלאשוב", מספרת הדסה. "אבא שרטט את המסכן, שכיום הוא התייעוד היחיד שנותר מה מחנה. אחד כך ציורה עליו אמן לעשת העתק שמש. זה היה יום של מינוס 20 מעלות, ואבא ניסה להסביר לו שאין אף קרן שמש בנוף. אמן גט אמר לו: לא מעניין אותי. העתק שמש או כורד בראש". אבא התפלל לאלוהים וכבר חשב שהוולך להיות הסוף שלו. פתאום יצאה בתורה יפהפיה בגדר פסים שהאלה אותו מה הוא עושה. אבא ענה לה שהוא מחכה לשמש, אבל היא לא רוצה כל כך לראות אותו יום. אולי את יכולה למלא את תפקידה? אבא הסמיך, וכשהוא חזר למשרד ושם את הניר באמוניה קרה נס. יצא העתק של המפה".

אחרי חרשים הציע יוסף באו לרבקה גי שאים, והם התחתנו בין כותלי הגטו. את שבעת הכסף יצרו יחדיו ששימש כצורך מכפית מסכס שנוצק במקום. טקס החתונה של בני הווג וכה להנצחה בסרט "דישימת שינדלר", כאשר את רמותו גילם השחקן הישראלי רמי הירברגר. לכל אורך תקופת שהותו במחנה הריכוז הקפיד באו להשתמש בכישרונו גם כדי להקל את חיייהם של השושים בו. הוא הכין קלפים מאוירים לחבריו כדי שיוכלו לשחק בהם, כתב הגדה התולית לפסח, הניסה לשמור על אופטימיות, גם בתוך התופת של השואה הוא היה מאושר,

